Opgesteld door: J. van der Hoeven
Vraagsteller: schoolleider basisonderwijs
Referentie: Kennisrotonde. 2017. *Wat is er bekend over de relatie tussen de ontwikkeling van de sociaal emotionele competentie en schoolsucces in de brugklas (12-13 jarigen)?* (KR.179).

20 maart 2017

Vraag

Wat is er bekend over de relatie tussen de ontwikkeling van de sociaal emotionele competentie en schoolsucces in de brugklas (12-13 jarigen)?

Kort antwoord

Scholen spelen een belangrijke rol in zowel de cognitieve als sociaal emotionele ontwikkeling. Onderzoek toont aan dat goede ontwikkeling van sociaal emotionele competenties is gerelateerd aan welbevinden en hogere leerprestaties. Ontwikkelingsprogramma's gericht op sociaal emotioneel leren (SEL) blijken effect te hebben op de sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen en op de leerprestaties.

Toelichting antwoord

In de ontwikkeling tijdens de adolescentie staat zelfregulerende informatieverwerking centraal, waarbij het belang van bepaalde verworven vaardigheden moet worden geëvalueerd in termen van emotionele en sociale consequenties. In deze ontwikkelingsfase worden sociale normen, het vinden van een positie in een sociale groep en het beoordelen van lange termijn consequenties van belang (Jolles, 2007). Leren op school is veelomvattend en heeft op alle leeftijden betrekking op zowel sociale, emotionele als op cognitieve competenties. In de adolescentie zijn de hersenen nog volop in ontwikkeling en staat de integratie van eerder verworven functies centraal. Dat betekent een focus op bewuste zelfregulerende informatieverwerking, waarbij het belang van verworven vaardigheden moet worden geëvalueerd in termen van emotionele en sociale consequenties. In deze ontwikkelingsfase worden sociale normen, het vinden van een positie in een sociale groep en het beoordelen van lange termijn consequenties van belang (Jolles,2007).

Als we dan nader inzoomen op de te verwerven competenties, zien we dat het begrip competentie verwijst naar een patroon van effectieve aanpassingen aan de omgeving en is het resultaat van complexe interactie tussen het individu en zijn omgeving (Masten & Coalsworth, 1998). Sociaal emotionele competentie heeft betrekking op de kennis, vaardigheden en houding ten aanzien van de persoonlijke identiteit en het opbouwen van relaties en gaat dus over het functioneren van mensen. Bij de ontwikkeling van deze competentie worden 5 domeinen benoemd:

- zelfbewustzijn (besef hebben van jezelf: kennis over je gevoelens en gedachten en weten hoe die twee je gedrag bepalen.);
- sociaal bewustzijn (besef hebben van de ander: begrijpen hoe de ander denkt en voelt en je eigen gedrag daarop afstemmen) ;
- besluiten kunnen nemen (keuzes maken die goed zijn voor jezelf en de ander);
- zelfmanagement (gecontroleerd omgaan met emoties) ;
- relaties hanteren (je gedrag in contact met anderen. (Durlak e.a., 2011; Van Overveld, 2010, School aan zet).

Onderzoek toont aan dat goede beheersing van sociaal emotionele competenties is gerelateerd aan welbevinden en hogere leerprestaties, waartegen laag ontwikkelde sociale emotionele competentie kan leiden tot persoonlijke, sociale en academische problemen (Eisenberg, 2006, Guerra & Bradshaw, 2008).

Sociale competentie

Ten aanzien van sociale competentie, een begrip dat in de pre-ambule van de onderbouw van het voortgezet onderwijs is uitgewerkt in doelen, richt het onderwijs zich zowel op de persoonlijke ontwikkeling en het welbevinden van leerlingen als op de begeleiding van leerlingen naar volwassenheid en naar het innemen van een positie in de samenleving (Ten Dam & Volman, 2000).

In Amerika heeft men hiernaar een grootschalig onderzoek onder 150.000 leerlingen van 12-18 jaar gedaan. Daarbij bleek dat 29-45% van de leerlingen aangaven dat ze sociale competenties zoals, empathie, keuzes maken en vaardigheden voor conflicthantering beheersten. En 29% van de leerlingen ervoer hun school als een ondersteunende uitdagende omgeving (Benson, 2006).

Sociaal-emotionele ontwikkelingprogramma's

Schoolgebonden inspanningen om sociaal emotionele competentie te vergroten door middel van programma's (gericht op "social emotional learning": SEL) blijken te lonen. SEL-programma's richten zich op vaardigheden om emoties te herkennen en te controleren, rekening te houden met andere perspectieven, positieve doelen te stellen, verantwoordelijke beslissingen te nemen en het effectief hanteren van interpersoonlijke situaties. Deze vaardigheden moeten worden geleerd bij diverse uitdagingen in diverse contexten. Daarvoor zijn effectieve instructie, leeractiviteiten die actief leren stimuleren binnen en buiten de school, en betrokkenheid van diverse actoren (school, ouders, leerlingen) bij de planning en uitvoering van activiteiten (Greenberg, e.a., 2003). Een model voor de relatie tussen sociaal emotioneel leren en schoolprestaties is te vinden in figuur 1.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Figuur 1: Relatie tussen de ontwikkeling van sociaal emotionele competentie en leerprestaties (CASEL, 2003),

In een meta-analyse werden 213 onderzoeken naar SEL-programma's, betrekking hebbende op 270.034 scholieren, betrokken (Durlak e.a., 2011). Deze meta-analyse onderzocht de effectiviteit van deze ontwikkelingsprogramma's op scholen in termen van sociale en emotionele vaardigheden, attitudes jegens zichzelf en anderen, positief sociaal gedrag, gedragsproblemen, emotionele stress en schoolprestaties. De resultaten laten zien dat sociaal-emotionele ontwikkelingsprogramma's op de korte termijn een groot positief effect hebben op de sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen. Daarnnaast werden kleine effecten gevonden op houding ten opzichte van zichzelf en anderen, sociaal gedrag, gedragsproblemen en emotionele stress. Interessant in relatie tot de gestelde Kennisrotondevraag is de bevinding dat significante verbeteringen in schoolprestaties werden waargenomen. Ook na 6 maanden bleken significante verbeteringen zichtbaar. Wederom interessant is de bevinding dat op de langere termijn grotere verbeteringen op schoolprestaties werden waargenomen dan direct na het sociaal-emotionele ontwikkelingsprogramma.

Geraadpleegde bronnen

Benson, P.L. (2006). *All kids are our kids. Wat communities must do to raise varing and responsible children and adolescents* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

CASEL. (2003). Safe and sound: An educational leader'sguide to evidence-based social and emotional leaming programs. Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. Geraadpleegd op 10 maart 2017

CASEL (2015). *CASEL Guide:* Effective Social and Emotional Learning Programs—Middle and High School Edition. Geraadpleegd op 10 maart 2017

Dam, G. ten & Volman, M. (2000). Sociale competentie: reddingsvest en levenskunst. Over de pedagogische opdracht in de praktijk. *Pedagogiek, jaargang 20 nr. 2,* juni 2000, ISSN 1567-7109.

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development, 82*, 405–432. DOI:10.1111/j.1467-8624.2010.01.564x.

Greenberg, Mark T.; Weissberg, Roger P.; O'Brien, Mary Utne; Zins, Joseph E.; Fredericks, Linda; Resnik, Hank; Elias, Maurice J. (2003). Enhancing school-based prevention and youth development through coordinated social, emotional, and academic learning. *American Psychologist, Vol 58*(6-7), Jun-Jul 2003, 466-474.

Jolles, J. (2007). Neurocognitieve ontwikkeling en adolescentie: enkele implicaties voor het onderwijs. *Onderwijsinnovatie,* maart 2007. Gevonden maart 2017 op: hersenenenleren.

Kwailteitskaart omgaan met verschillen, School aan zet, 2015

Masten, A.S. & Coalsworth, J.D. (1998). American Psychologist, *Vol 53*(2), Feb 1998, 205-220.

Overveld, C. W. van (2010). Onderwijs en gedragsproblemen: Prioriteit voor preventie. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 49*, 119–129.

Meer weten?

Kwailteitskaart omgaan met verschillen, School aan zet, 2015

Joseph E. Zins. (2004).. Building Academic Success on Social and Emotional Learning: What Does the Research Say? *The series on social emotional learning*. Teachers College Press, 2004. ISBN: 0807744395, 9780807744390

Onderwijssector

Primair en voortgezet onderwijs

Trefwoorden

Sociaal emotionele competentie, schoolsucces, leerprestaties, SEL, doorlopende leerlijnen